

УДК 338.124.4:351.778(477)(094) <https://doi.org/10.31713/ve3202317>

JEL: R10, P28

Павліха Н. В. [1; ORCID ID: 0000-0001-5191-242X],

д.е.н., професор,

Корнелюк О. А. [1; ORCID ID: 0000-0001-6620-1073],

к.е.н., доцент

¹Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

ЦИРКУЛЯРНА МОДЕЛЬ ЯК ІННОВАЦІЙНА СИСТЕМА ВІДНОВЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ І ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

У статті систематизовано теоретичні аспекти дослідження конкурентоспроможності регіонів та територіальних громад. Обґрунтовано необхідність запровадження інноваційної циркулярної моделі для відновлення конкурентоспроможності у воєнний та повоєнний періоди. Проаналізовано концептуальні засади та бізнес-моделі розвитку циркулярної економіки як основи для формування регіональних стратегій. Виділено переваги та можливості запровадження циркулярної моделі для розвитку регіонів і територіальних громад, серед яких підвищення ресурсоефективності, створення умов для інклюзивного сталого розвитку, зростання зайнятості і зменшення негативного впливу на довкілля. Циркулярна модель відновлення конкурентоспроможності регіонів та територіальних громад передбачає системний підхід і взаємодію влади, бізнесу, громадських організацій та населення. Основними принципами такої моделі є участь усіх зацікавлених сторін, створення кругового економічного циклу, розвиток інноваційних галузей, зелена трансформація, залучення іноземних інвестицій, забезпечення соціального включення та інклюзії.

Ключові слова: конкурентоспроможність; територіальна громада; регіон; регіональна економіка; циркулярна економіка; інноваційна система.

Постановка проблеми. Впровадження інноваційних підходів у систему відновлення конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад України стає актуальною і важливою темою в умовах воєнного та повоєнного періодів. Завдяки неабияким викликам, які виникають у зв'язку зі збереженням миру, забезпеченням стабільності та зростанням національної економіки, необхідно розглядати новаторські методи і стратегії для відновлення

та підвищення життєздатності регіонів і територіальних громад України. Ця наукова стаття присвячена аналізу та розкриттю циркулярної моделі як інноваційної системи відновлення, що спрямована на підвищення конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад в Україні, у контексті нинішніх викликів, які виникають на шляху їх розвитку у воєнний та повоєнний періоди. Циркулярна модель може відігравати роль новаторської основи для створення стратегії відновлення конкурентоспроможності регіонів та територіальних громад, шляхом розробки та запровадження сталих та ресурсозберігаючих систем задля вирішення численних викликів, таких як ефективне використання ресурсів, підвищення зайнятості, створення умов для інклюзивного сталого розвитку, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Плани відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад визначено Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики» від 9 липня 2022 року № 2389-IX. При чому посилено роль громад у державній регіональній політиці та регулювання питань планування відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України. Закон також визначає функціональні типи територій для планування відновлення та стимулювання розвитку, які включають в себе території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку та території сталого розвитку. Кожен з цих типів територій характеризується певними ознаками та потребами у розвитку.

Таким чином, Закон України встановлює правовий фреймворк для стратегічного планування та реалізації політики відновлення регіонів та територіальних громад у воєнний та повоєнний періоди.

Особливу роль в реалізації політики відновлення України відіграють інновації та рівень технологічного розвитку. Особливого значення в даному аспекті набуває формування інноваційної системи відновлення конкурентоспроможності територіальних громад та регіонів та пошук інноваційних підходів до його забезпечення. Зокрема, такі дослідники, як Подзізей О., Коробчук Т. [1], Чалюк Ю. [2] акцентують увагу на фінансовому забезпеченні відновлення конкурентоспроможності територіальних громад та необхідності подолання соціально-економічних наслідків російсько-української війни. Проблеми конкурентоспроможності регіонів і

територіальних громад розкрито такими дослідниками, як Кльоба С. [3], Шматковська Т. [4], Гончаренко І. [5], Гоблик В. [6], Безхлібна А. [7], Ліба Н. [8].

На необхідності пошуку інноваційних підходів для забезпечення відновлення конкурентоспроможності громад після війни і вирішення соціально-економічних проблем, які супроводжують цей процес, звертають увагу роботи таких дослідників, як Подзізей О., Коробчук Т., Чалюк Ю. З огляду на це циркулярна інноваційна модель відновлення відіграє особливе значення, оскільки вона спрямована на оптимізацію використання ресурсів, сталість середовища та сталість економічних систем.

У дослідження циркулярної економіки вагомий внесок внесли Зварич І., Зварич Р., Крисоватий А. [9], Шеманін В., Решетілов Г. [10], Омеляненко О. [11], Стоянова-Коваль С., Слуцький Є., Варгатюк М. [12], Руда М., Чуріканова О. В працях науковців обґрунтовано теоретичні та практичні основи розвитку циркулярної економіки, її значення для забезпечення сталого та екобезпечного розвитку, відповідального споживання та поводження з відходами, проблеми переходу до економіки замкнених циклів та роль регіонів щодо їх вирішення. В контексті цього дослідження циркулярної інноваційної моделі відновлення конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад є необхідними задля створення ефективних стратегій забезпечення сталого, інклюзивного та смарт розвитку на місцевому рівні в умовах воєнного та повоєнного періодів.

Мета дослідження. Циркулярна модель може стати інноваційною основою для формування стратегії відновлення конкурентоспроможності територіальних громад та регіонів шляхом розроблення та впровадження стійких і ресурсоємних систем, які могли б функціонувати в умовах невизначеності та стресу, що супроводжують війну і повоєнний період. З огляду на це важливо дослідити різноманітні аспекти її запровадження задля забезпечення безпечного та якісного життя населення у громадах України.

Виклад основного матеріалу. В Україні внаслідок російської агресії спостерігається поглиблення серйозних проблем, серед яких втрата конкурентоспроможності та зниження ефективності регіонів і територіальних громад. Соціально-економічні виклики, пов'язані з змінами галузевої і територіальної структури економіки, потребують пошуку шляхів вирішення як на сучасному етапі, так і в майбутньому

для повоєнного відновлення.

Зміст поняття «конкурентоспроможність регіону» широко розкрито в працях науковців та економістів як здатність оптимально та ефективно використовувати наявні ресурси, адаптуватись до змін впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, створюючи якісний регіональний продукт та забезпечуючи високий рівень якості життя і добробуту населення. В. Гоблик підкреслює багатогранність поняття конкурентоспроможності регіону, виділяючи наступні її властивості: системність, динамічність, просторовість, цілеспрямованість, цілісність, комплексність, багатоваріантність тощо. Н. Ліба зазначає, що конкурентоспроможність є динамічним показником, а забезпечення високих показників соціально-економічного розвитку регіону залежить від його здатності ефективно використовувати наявні конкурентні переваги. Конкурентні переваги регіону обумовлені зовнішніми та внутрішніми чинниками: економічними, політичними, геопросторовими, інвестиційними, а також кожен регіон володіє специфічними відмінностями щодо забезпечення природними умовами і ресурсами, особливостей галузевої структури економіки і ринку праці, рівнів інвестиційної привабливості та інноваційного розвитку [6; 8].

Елементи системи конкурентоспроможності регіону характеризуються прямими і зворотними зв'язками, тобто конкурентоспроможність суб'єктів господарства регіону визначає конкурентоспроможність галузей, де ці суб'єкти є первинними одиницями, а конкурентоспроможність окремих галузей чинить вплив на конкурентоспроможність регіональних суб'єктів господарювання, відкриваючи доступ до інноваційних та інформаційних ресурсів окремих галузей [7].

Кльоба С. М. розглядає поняття «конкурентоспроможність об'єднаної територіальної громади» як здатність відповідної території з її природними ресурсами й розташованим на ній виробничо-господарським комплексом і людським капіталом за допомогою системи управління створювати, підтримувати та нарощувати інноваційний потенціал розвитку, чим забезпечувати успішність у соціально-економічному змаганні з аналогічними утвореннями, відповідати передовим стандартам рівня і якості життя для членів громади, забезпечувати привабливість громади для проживання, бізнесу та інвестування [3].

Звернемо увагу, що задля відновлення регіонів і територіальних громад України внаслідок російської агресії, важливо не лише використовувати існуючі конкурентні переваги регіонів і територіальних громад, але й створювати нові – із застосуванням інноваційних підходів і рішень.

Серед них – запровадження циркулярної інноваційної моделі, що підкреслюється важливістю інновацій та розвитку технологій в реалізації політики відновлення України у воєнний та повоєнний періоди. На цьому етапі, враховуючи негативні наслідки війни, важливо розробити стратегії, які спрямовані на підтримку соціальної стабільності та економічного зростання на рівні регіонів і територіальних громад на засадах ідей і концепції циркулярної економіки. Адже конкурентоспроможність економіки регіону спрямована на забезпечення регіонального сталого розвитку, і циркулярна модель за своєю природою є такою, що здатна забезпечити поєднання економічних інтересів та екологічних і соціальних аспектів [6].

При розробці стратегії циркулярної моделі відновлення конкурентоспроможності регіонів та територіальних громад звернемо увагу на доцільність застосування системного підходу при розробці управлінських і проєктних рішень, оскільки системне мислення є необхідною умовою для успішного циркулярного переходу [13]. Основою формування конкурентоспроможності на рівні регіонів та територіальних громад є тісна взаємодія галузевих, ресурсних та інституціональних чинників, усі елементи цієї системи тісно взаємопов'язані між собою та здійснюють взаємний вплив один на одного [8].

Розробка ідеї та концепції циркулярної моделі відновлення конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад потребує ідентифікації та аналізу факторів і проблем. Серед них – суспільні, економічні, екологічні та технологічні фактори, які впливають на види діяльності у регіоні та громаді, в яких передбачається запровадження циркулярної бізнес-моделі господарювання. Важливим при цьому є вивчення трендів, регулятивних змін, ринкових тенденцій, законодавчих обмежень, технологічних можливостей та інших чинників, які можуть створити можливості для циркулярного переходу [14].

Концептуальні засади циркулярної економіки пройшли декілька етапів еволюційного розвитку. Перші циркулярні моделі

були спрямовані на управління відходами, яке більшою мірою стосувалось способів утилізації. Наступним етапом стала розробка стратегій екологічної ефективності та пошук шляхів безвідходного виробництва. Сучасні концепції циркулярної економіки базуються на використанні зелених інновацій, альтернативних джерел енергії і зміні промислової парадигми [15]. В результаті сформовано концепції, які використовуються для розробки циркулярних моделей: регенеративний дизайн, «від колиски до колиски», економіка продуктивності, промислова екологія, біомімікрія тощо.

Для циркулярних моделей відновлення конкурентоспроможності регіонів та територіальних громад може бути застосований досвід, заснований на концепції «doughnut economics», яка передбачає створення економічних систем із дотримання соціальних і планетарних кордонів, розроблена британською економісткою Кейт Равортю. При цьому соціальні кордони є нижньою межею, яку суспільство визначає для забезпечення мінімального рівня життя та добробуту всіх своїх громадян, задля запобігання бідності та нерівності. Цей мінімум включає в себе основні потреби, такі як доступ до харчування, житла, освіти, охорони здоров'я, рівний доступ до можливостей та справедливий розподіл ресурсів. У свою чергу, планетарні кордони визначено як верхню межу, яку природа може витримати без пошкодження екологічної стійкості системи. Це включає в себе обмеження викидів парникових газів, споживання природних ресурсів, збереження біорізноманіття та інші аспекти екологічної збереженості.

Концепція «doughnut economics» ставить завданням досягнення балансу між цими двома кордонами, створюючи стійку та справедливу економічну систему, яка забезпечує благополуччя суспільства, не завдаючи шкоди природі. Це підкреслює важливість сталого розвитку та відмови від надмірного споживання, що може призвести до екологічних проблем та соціальних нерівностей. Цей підхід успішно використовують міста при розробці своїх дорожніх карт циркулярної економіки.

Запровадження циркулярної моделі як інноваційної системи відновлення конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад може відбуватися за допомогою відповідних бізнес-моделей, або їх поєднань. Так, моделі циркулярного постачання використовують біологічні, поновлювані або відновлені матеріали,

замість традиційних матеріальних ресурсів, таким чином зменшується попит на видобуток нових ресурсів і сировини. Прикладом бізнес-моделі цього типу є Renault Environment, завдяки контролю за автомобільними відходами і деталями їх транспортні засоби на 85 % придатні для повторного використання і містять 95 % деталей, видобутих у кінці терміну служби. Моделі відновлення ресурсів переробляють відходи у вторинну сировину, замість утилізації, і тим самим зменшують потребу видобутку нових ресурсів. Прикладом успішної реалізації такої бізнес моделі є компанія Van Werven (Нідерланди), яка переробляє відходи будівництва, пластикові та інші відходи у біомасу. Моделі подовження терміну служби продукту використовують компанії Fairphone і Peeze (Нідерланди). Fairphone розробляє надійні телефони, які служать довше завдяки використанню змінних модулів, які споживачі можуть ремонтувати самостійно. Peeze розробляє чашки і пакети для кави, які придатні для компостування, а також виготовляє кавові чашки з відходів цукрової тростини. Приклад повторного використання продукту – система Algramo, яка дозволяє покупцям заправляти побутові товари за допомогою розумних диспенсерів і упаковок із чіпом RFID. Повторне використання особливо актуальне для пластику, оскільки, на відміну від переробки, воно зберігає всі ресурси, що використовуються в процесі виробництва. Моделі спільного використання полегшують обмін недостатньо використовуваними продуктами. Така бізнес-модель корисна для виробників, у яких низький коефіцієнт використання продукції. До цієї моделі належать ресурси обміну: BlaBlaCar – міжнародний онлайн-сервіс пошуку попутників, RelayRides – сервіс оренди автомобілів, Airbnb – платформа для оренди приватного житла. Моделі систем обслуговування продуктів, де продаються послуги, а не продукти, що покращує стимули для більш ефективного використання продукту, і тим самим сприяє ощадливому використанню природних ресурсів. Такий підхід використовують Signify (колишня Philips Lighting) та Kaer, які переводять свій бізнес на надання послуг [13; 16].

Відмінність циркулярних бізнес-моделей від традиційних полягає в тому, що циркулярні моделі використовують як вхідні ресурси уже існуючі матеріали та продукти. Циркулярні бізнес-моделі змінюють структуру руху потоків продукції і сировини в економіці, зменшують несприятливі наслідки для навколишнього

середовища, які виникають через видобуток, використання та утилізацію природних ресурсів і матеріалів. Циркулярні моделі сприяють переходу до ресурсоефективної та кругової економіки. Однак, їх екологічні результати залежать від масштабів використання. Аналіз охоплення ринків циркулярними моделями демонструє порівняно невеликі обсяги: переробка, ремонт, спільне використання резервних потужностей і надання послуг замість продуктів становлять лише до 15 відсотків від виробництва [17].

Основними принципами циркулярної моделі відновлення конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад є: участь усіх зацікавлених сторін, створення кругового економічного циклу, розвиток інноваційних галузей, зелена трансформація, інновації та конкурентоспроможність, залучення іноземних інвестицій, забезпечення соціального включення та інклюзії.

Участь усіх зацікавлених сторін. Циркулярна модель передбачає активну участь усіх зацікавлених сторін у процесі ухвалення рішень та впровадження стратегій відновлення на засадах взаємодії різних стейкхолдерів, включаючи владу, бізнес, громадські організації та населення, з метою створення інноваційних та стійких економічних та соціальних систем. Забезпечення активної участі усіх зацікавлених сторін у впровадженні циркулярної моделі, яка спрямована на відновлення конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад, потребує комплексного підходу та мобілізації різних груп. Для досягнення цієї мети слід використовувати заходи з навчання та інформування про переваги і вплив циркулярної економіки. Важливо створювати механізми для участі громадян у ухваленні рішень, пов'язаних із впровадженням циркулярної моделі шляхом проведення публічних слухань, створення платформ для обговорення циркулярних ініціатив. Також потрібно залучати підприємства, громадські і неприбуткові організації до реалізації проєктів з впровадження циркулярних рішень. Слід підкреслити важливість співпраці з міжнародними організаціями, які займаються питаннями циркулярної економіки, для обміну досвідом та реалізації спільних проєктів.

Створення кругового економічного циклу. У контексті відновлення конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад на засадах запровадження інноваційної моделі циркулярної економіки надзвичайно суттєвим є встановлення кругового економічного циклу, де ресурси переробляються та

використовуються на місцевому рівні, замість того, щоб викидати їх або імпортувати. Це допомагає збільшити резистентність до економічних шоків та зменшує залежність від зовнішніх джерел.

Розвиток інноваційних галузей. Важливо сприяти розвитку інноваційних галузей та підтримувати інноваційні дослідження. Це дозволяє регіонам і громадам стати більш конкурентоспроможними, в тому числі і на міжнародному рівні, та забезпечує стійкий економічний розвиток. Багато сучасних наукових досліджень спрямовані на вивчення можливостей застосування практик та технологій Industry 4.0 для використання потенціалу циркулярної економіки і сталого виробництва. Цифровізація та використання Big Data розглядаються як інструменти для підвищення стійкості та впровадження циркулярної економіки. Використання разом Industry 4.0 і циркулярної економіки можуть формувати нові напрямки стратегічного розвитку регіонів і територіальних громад в умовах невизначеності та стресу, що супроводжують війну і повоєнний період.

Зелена трансформація. Однією з важливих складових циркулярної моделі є перехід до зеленої економіки та сталого використання ресурсів. Це допомагає не лише зменшити негативний вплив на довкілля, але й створює нові можливості для розвитку бізнесу. У цьому контексті впровадження інноваційної циркулярної моделі відноситься до створення ефективного та стійкого циклу використання ресурсів, що дозволить громадам і регіонам підвищити свою конкурентоспроможність в умовах невизначеності і стресу, що супроводжують війну і повоєнний період. Циркулярна модель спрямована на мінімізацію відходів та максимізацію використання ресурсів, що сприятиме стати регіонам і територіальним громадам менш вразливими до коливань на ринках, а також зберегти екологічну рівновагу та покращити якість життя громадян.

Інновації та конкурентоспроможність. Впровадження циркулярної моделі може створити умови для інновацій у виробництві та управлінні ресурсами, розширення можливостей для робочих місць і розвитку підприємництва в територіальних громадах і регіонах. Це сприяє соціальній стабільності та зменшенню економічної нестабільності, зумовленими війною та повоєнним періодом.

Залучення іноземних інвестицій. Для підтримки відновлення

післявоєнного періоду може бути залучення іноземних інвесторів, що сприятиме диверсифікації економіки, створенню міжнародних партнерств та співпраці, залученню міжнародної підтримки. Це може відкрити нові ринки для продукції та послуг громад та регіонів, забезпечити доступ до технологій та фінансових ресурсів. Залучення іноземних інвестицій для впровадження циркулярної інноваційної системи відновлення конкурентоспроможності в умовах війни є важливою складовою процесу відновлення та розвитку територіальних громад і регіонів. Особливо в умовах війни, коли ресурси та можливості місцевих громад і регіонів можуть бути обмеженими, залучення іноземних інвестицій має ряд важливих переваг та потенціалу. Іноземні інвестиції можуть забезпечити необхідні фінансові ресурси для реалізації циркулярної інноваційної системи. Це дозволяє відновлювати та підвищувати конкурентоспроможність, не навантажуючи бюджет громад та регіонів. Окрім того, іноземні інвестори можуть принести із собою передові технології та експертизу у галузі циркулярної економіки. Це допоможе впроваджувати інновації та забезпечувати ефективну реалізацію системи. При цьому важливо забезпечити ефективний контроль та управління цими інвестиціями, щоб забезпечити їхню спрямованість на досягнення стратегічних цілей відновлення та розвитку.

Сприяння інклюзії, соціальному включенню. Важливим елементом циркулярної моделі є забезпечення соціального включення, враховуючи потреби всіх верств населення та розвиваючи системи освіти та підтримки для всіх громадян. Фонд Рокфеллера визначає інклюзивну економіку як таку, що «...розширює можливості для спільного процвітання, особливо для тих, хто стоїть перед великими перешкодами на шляху до їхнього благополуччя». В контексті цього, запропоновано наступні базові характеристики інклюзивної економіки: участь (активна участь в економічному житті, доступ до ринків, прозорість законів, норм і правил), власний капітал (забезпечення усіх верств суспільства можливостями користуватися послугами та інфраструктурою), зростання (розвиток економіки забезпечує зростаючі попит і споживання та підвищує рівень добробуту), стабільність (стійкість до змін і потрясінь, впевненість в майбутньому громад, окремих осіб, підприємств і урядів), сталий розвиток (ухвалення рішень з урахуванням довгострокової перспективи і можливих наслідків, а не

орієнтація на короткотермінові швидкі прибутки), тобто інклюзія означає надання рівних прав і можливостей участі у всіх сферах життєдіяльності. Саме нерівність вважається одним з гальмівних факторів сталого економічного розвитку і зростання. Як відзначили Крисоватий А., Зварич І. та Зварич Р., «інклюзивне зростання це зростання, яке дає змогу залучити більшу частину трудових ресурсів для ефективної економічної діяльності та забезпечити більшості населення вищий рівень життя» [9]. Сприяння інклюзії та соціальному включенню грають важливу роль в циркулярній моделі сталого розвитку, яка спрямована на збереження ресурсів та мінімізацію відходів. Ці поняття відображають принципи справедливого та економічно стійкого розвитку, включаючи всіх членів суспільства, незалежно від їхньої соціальної, економічної або фізичної статусу.

Отже, запровадження циркулярної моделі сприяє залученню інноваційних рішень та нових технологій для розвитку територіальних громад і регіонів, на основі чого й забезпечуватиметься відновлення конкурентоспроможності.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Дослідження впливу наслідків повномасштабної війни в Україні внаслідок російської агресії на економічну та екологічну стійкість регіонів та територіальних громад, та обґрунтування можливостей відновлення їх відновлення на засадах концепції циркулярної економіки виступає інноваційною основою для формування стратегії відновлення конкурентоспроможності територіальних громад та регіонів в умовах війни та повоєнного періоду.

Важливим для цього є аналіз процесів успішної інтеграції циркулярної моделі у відновленні регіонів та громад із залученням міжнародного досвіду та найкращих світових практик. Дослідження у цих напрямках може сприяти створенню ефективних стратегій відновлення та розвитку, які б забезпечили безпечне та якісне життя населення в громадах України під час складних періодів війни та після неї.

Подальші напрями досліджень можуть бути спрямованими на вирішення важливої науково-практичної проблематики щодо запровадження стійких та відкритих інноваційних систем відновлення конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад в умовах невизначеності та психологічного напруження, серед яких – розробка стратегічних і оперативних рішень

відновлення на основі циркулярної моделі.

1. Подзізей О., Коробчук Т. Фінансове забезпечення відновлення конкурентоспроможності територіальних громад в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-11>.
2. Чалюк Ю. О. Глобальні соціально-економічні наслідки російсько-української війни. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-54>.
3. Кльоба С. М. Соціально-економічна сутність критеріїв конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад. *Регіональна економіка*. 2018. № 3. С. 36–43.
4. Шматковська Т. О., Подзізей О. О. Концептуальні засади підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад. *Економічний форум*. 2020. № 4. С. 77–85.
5. Гончаренко І. В. Особливості забезпечення екосисемної конкурентоспроможності приморських регіонів. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 134–137. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-23>.
6. Гоблик В. В. Конкурентоспроможність економіки регіону та регіональний розвиток. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-83>.
7. Безхлібна А. П. До питання визначення елементів та підсистем регіональної конкурентоспроможності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер. Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 1. С. 150–154.
8. Ліба Н. С. Конкурентоспроможність: регіональний аспект. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2023. Том 3(52). № 21. С. 170–178. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3\(52\).275800](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3(52).275800).
9. Крисоватий А. І., Зварич Р. Є., Зварич І. Я. Циркулярна політика управління відходами: підручник. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 458 с.
10. Шهبанін В. С., Решетілов Г. О., Циркулярна економіка регіону: теоретичний аспект. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2021. Вип. 4. С. 4–13.
11. Омеляненко О. М. Стратегічні питання побудови бізнес-моделей циркулярної економіки. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 79–82. DOI: [10.32702/2306-6806.2022.1.79](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.79).
12. Стоянова-Коваль С., Слуцький Є., Варгатюк М. Тенденції розвитку циркулярної економіки у світі. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-18>.
13. Pavlikha N., Korneliuk O. World experience of circular economy implementation and prospects for Ukraine. *Economic, social and legal aspects of enterprise management. Context of the political and economic crisis / scientific editors Monika Dobska, Ryszard Kamiński*. Poznań, 2022. P. 155–168. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/22295>. (дата звернення: 20.09.2023).
14. Павліха Н. В., Корнелюк О. А., Цимбалюк І. О. Методології проєктного менеджменту для циркулярних бізнес-моделей: переваги та можливості. *Інтелект XXI*. 2023. № 3. С. 74–80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2023-3.11>.
15. Циркулярна економіка: як новий спосіб господарювання в умовах цифрової трансформації : колективна монографія / за науковою ред. Татомир І. Л., Квасній Л. Г. Трускавець, 2021. 124 с.
16. Jonker J., Faber N., Haaker T. Quick Scan Circular Business Models Inspiration for organising value retention in loops. Ministry of Economic Affairs and Climate Policy The Hague, The Netherlands. 2022. 41 p. URL: https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/quick-scan-circular-business-models_ebook.pdf. (дата звернення: 20.09.2023).
17. Business Models for the Circular Economy: Opportunities and Challenges from a Policy

Perspective, OECD Publishing, Paris. OECD, 2018. URL: <https://www.oecd.org/environment/waste/policy-highlights-business-models-for-the-circular-economy.pdf>. (дата звернення: 20.09.2023).

REFERENCES:

1. Podzizei O., Korobchuk T. Finansove zabezpechennia vidnovlennia konkurentospromozhnosti terytorialnykh hromad v Ukraini. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-11>.
2. Chaliuk Yu. O. Hlobalni sotsialno-ekonomichni naslidky rosiisko-ukrainskoi viiny. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2022. Vyp. 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-54>.
3. Kloba S. M. Sotsialno-ekonomichna sutnist kryteriiv konkurentospromozhnosti obiednanykh terytorialnykh hromad. *Rehionalna ekonomika*. 2018. № 3. S. 36–43.
4. Shmatkovska T. O., Podzizei O. O. Kontseptualni zasady pidvyshchennia konkurentospromozhnosti obiednanykh terytorialnykh hromad. *Ekonomichniy forum*. 2020. № 4. S. 77–85.
5. Honcharenko I. V. Osoblyvosti zabezpechennia ekosysemnoi konkurentospromozhnosti prymorskykh rehioniv. *Ekonomichniy prostir*. 2023. № 184. S. 134–137. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-23>.
6. Hoblyk V. V. Konkurentospromozhnist ekonomiky rehionu ta rehionalnyi rozvytok. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-83>.
7. Bezkhlibna A. P. Do pytannia vyznachennia elementiv ta pidsystem rehionalnoi konkurentospromozhnosti. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Ser. Ekonomika i upravlinnia*. 2020. Tom 31 (70). № 1. S. 150–154.
8. Liba N. S. Konkurentospromozhnist: rehionalnyi aspekt. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*. 2023. Tom 3(52). № 21. S. 170–178. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3\(52\).275800](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3(52).275800).
9. Krysovatyi A. I., Zvorych R. Ye., Zvorych I. Ya. Tsyrukuliarna polityka upravlinnia vidkhodamy : pidruchnyk. Ternopil : ZUNU, 2023. 458 s.
10. Shebanin V. S., Reshetilov H. O., Tsyrukuliarna ekonomika rehionu: teoretychnyi aspekt. *Visnyk ahrarynoyi nauky Prychornomia*. 2021. Vyp. 4. S. 4–13.
11. Omelianenko O. M. Stratehichni pytannia pobudovy biznes-modelei tsyrkuliarnoi ekonomiky. *Ekonomika ta derzhava*. 2022. № 1. S. 79–82. DOI: [10.32702/2306-6806.2022.1.79](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.79).
12. Stoianova-Koval S., Slutskiy Ye., Varhatiuk M. Tendentsii rozvytku tsyrkuliarnoi ekonomiky u sviti. *Ekonomichniy prostir*. 2023. № 183. S. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-18>.
13. Pavlikha N., Korneliuk O. World experience of circular economy implementation and prospects for Ukraine. *Economic, social and legal aspects of enterprise management. Context of the political and economic crisis / scientific editors Monika Dobska, Ryszard Kamiński*. Poznań, 2022. P. 155–168. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/22295>. (дата звернення: 20.09.2023).
14. Pavlikha N. V., Korneliuk O. A., Tsymbaliuk I. O. Metodolohii proiektnoho menedzhmentu dlia tsyrkuliarnykh biznes-modelei: perevahy ta mozhlyvosti. *Intelekt XXI*. 2023. № 3. S. 74–80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2023-3.11>.
15. Tsyrukuliarna ekonomika: yak novyi sposib hospodariuvannia v umovakh tsyfrovoy transformatsii : kolektyvna monohrafiia / za naukovoju red. Tatomyr I. L., Kvasnii L. H. Truskavets, 2021. 124 s.
16. Jonker J., Faber N., Haaker T. Quick Scan Circular Business Models Inspiration for organising value retention in loops. Ministry of

Economic Affairs and Climate Policy The Hague, The Netherlands. 2022. 41 p. URL: https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/quick-scan-circular-business-models_ebook.pdf. (data zvernennia: 20.09.2023). 17. Business Models for the Circular Economy: Opportunities and Challenges from a Policy Perspective, OECD Publishing, Paris. OECD, 2018. URL: <https://www.oecd.org/environment/waste/policy-highlights-business-models-for-the-circular-economy.pdf>. (data zvernennia: 20.09.2023).

Pavlikha N. V. [1; ORCID ID: 0000-0001-5191-242X],

Doctor of Economics, Professor,

Korneliuk O. A. [1; ORCID ID: 0000-0001-6620-1073],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor

¹Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk

CIRCULAR MODEL AS AN INNOVATIVE SYSTEM FOR RESTORATION OF THE COMPETITIVENESS OF REGIONS AND TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE DURING THE WAR AND POST-WAR PERIODS

The article systematizes the theoretical aspects of research on the competitiveness of regions and territorial communities. In Ukraine, as a result of Russian aggression, a number of serious problems have worsened, including the loss of competitiveness and a decrease in the effectiveness of regions and territorial communities. The need to introduce an innovative circular model to restore competitiveness in the war and post-war periods is substantiated. Conceptual principles and business models of the development of circular economy as a basis for the formation of regional strategies are analyzed. The advantages and opportunities of introducing a circular model for the development of regions and territorial communities are highlighted, including increasing resource efficiency, creating conditions for inclusive sustainable development, increasing employment and reducing the negative impact on the environment. The circular model of restoring the competitiveness of regions and territorial communities involves a systematic approach and interaction of government, business, public organizations and the population. The main principles of this model are the participation of all interested parties, the creation of a circular economic cycle, the development of innovative industries, green transformation, attracting foreign investments, ensuring social inclusion and inclusion. Ensuring the active participation of all interested parties requires a comprehensive approach and mobilization of various groups. In the context of restoring competitiveness, it is important to create a circular economic cycle where resources are recycled and used locally, instead of

being thrown away or imported. This helps increase resistance to economic shocks and reduces dependence on external sources. It is important to promote the development of innovative industries and support innovative research. This allows regions and communities to become more competitive and ensures sustainable economic development. The transition to a green economy helps not only to reduce the negative impact on the environment, but also creates new opportunities for business development. To support the recovery, it is important to attract foreign investment and expand international trade ties. This can create new markets for local products and services and provide access to technology and financial resources.

Keywords: competitiveness; territorial community; region; regional economy; circular economy; innovative system.

Отримано: 21 вересня 2023 року

Прорецензовано: 26 вересня 2023 року

Прийнято до друку: 29 вересня 2023 року